

Innst. S. nr. 293

(2000-2001)

Innstilling fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen om forslag fra stortingsrepresentant Randi Karlstrøm om bortfall av samordning av fiskerpensjonen ved uførhet for fiskere under 60 år

Dokument nr. 8:106 (2000-2001)

Til Stortinget

SAMMENDRAG

Fiskerpensjonen er en nedtrappingspensjon fram mot pensjonsalder som fiskerne har betalt inn tidligere i sitt yrkesaktive liv. Denne pensjonen gir dem mulighet til å trappe ned fisket og gir dem pensjon uavkortet i tillegg til fiskeriinntekt. Dersom fiskeren blir ufør faller selvsagt næringsinntekten fra, men i tillegg trekkes fiskerpensjonen. Når uførehetspensjonen skal beregnes er det vanlig å vise til den forventete inntekt uten uførhet, dvs. også inntektene fra fiskeripensjonen. Siden fiskerpensjonen faktisk faller bort, er denne pensjonen relevant for beregning av "forventet framtidig inntekt uten uførhet". Dagens praksis og lov er ikke riktig i forhold til det som er fiskerpensjonens formål.

Mens uførepensjonen skal erstatte tapt ervervsevne, så er pensjonstrygden for fiskere en form for livrente som betales ved oppnådd alder uten hensyn til ervervsevne. Sistnevnte er ikke gjort avhengig av redusert ervervsevne eller tap av næringsinntekt. Den er kun avhengig av alder og ved siden av dette, av om fiskeren er uføretrygdet. Ingen ting annet teller. Selv om dette ikke diskvalifiserer trygdeforvaltningen fra å samordne iht. lov om pensjonstrygd for fiskere § 8, er forholdet av betydning ved utregningen av hvilken inntekt som står i et "rimelig forhold til den inntekt som faller bort". Etter forslagsstillers skjønn er et totalt bortfall ikke rimelig, og det konstateres at vi er havnet nettopp der Samordningsutvalget er, med sine sterke innvendinger mot gjeldende regler for samordning av uføretrygd og pensjon.

Mens uføretrygden kompenserer for tap av ervervsevne, gir fiskerpensjonen handlefrihet i alderdommen. Pensjonstrygden er ikke en ytelse som inntreer som følge av uførhet eller tap av ervervsevne, men noe som snarere tvert imot bortfaller pga. tapt ervervsevne. Den inntekt som faller bort er inntekten av fisket, altså inn-

tekt av ervervsgrunnlaget og med det også livrenten, dvs. pensjonstrygden. Det er dette samlede inntektsgrunnlag som uføretrygden rettsriktig utmålt, skal stå i et rimelig forhold til.

Forslagsstilleren fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen snarest fremme forslag til endring av § 8 i lov om pensjonstrygd for fiskere, slik at fiskerpensjonen ikke lenger blir samordnet ved uførhet."

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jon Olav Alstad, Frank Willy Larsen, Liv Marit Moland, Oddbjørg Ausdal Starrfelt og Shahbaz Tariq, fra Kristelig Folkeparti, Modulf Aukan og Ola T. Lånke, fra Fremskrittspartiet, Per Roar Bredvold og Per Sandberg, fra Høyre, Trond Helleland, fra Senterpartiet, Anne Enger Lahnstein, og fra Sosialistisk Venstreparti, Ågot Valle, og representanten Inger Stolt-Nielsen, har merket seg at pensjonstrygden for fiskere er en ordning med førtidsalderspensjon for aldersgruppen 60 til 67 år. På samme måte som sjømannspensjonen er fiskerpensjonen tilpasset folketrygden, blant annet slik at det ikke ytes fiskerpensjon til den som har uførepensjon fra folketrygden. Fiskerpensjon har vært samordnet med uførepensjon fra folketrygden siden denne ble innført i 1967.

Komiteen har videre merket seg at pensjonstrygden for fiskere er en kollektiv og sosial førtidspensjonsordning, som gjør det mulig for fiskere som ikke har rett til annen pensjon å trappe ned arbeidsinnsatsen

noen år før de når den alminnelige pensjonsalderen. Fiskerpensjonen kan derved kombineres med redusert arbeidsinntekt.

Komiteen vil vise til at ordningen med tilbakebetaling av premie i pensjonstrygden for fiskere alltid har vært knyttet til tidligere fiskere som ikke har opptjent nok premieuker til å oppnå minstekravet til å få pensjon.

Dokument nr. 8:106 (2000-2001) ber om en endring av § 8 i lov om pensjonstrygd for fiskere, slik at pensjonen ikke blir samordnet ved uførhet.

Komiteen vil peke på at fiskerpensjonen har vært samordnet med uførepensjon fra folketrygden siden denne ble innført i 1967.

Komiteen har også merket seg at ordningen har vært til behandling i Stortinget tidligere. I Innst. O. nr. 82 (1992-1993) konkluderte komiteen med at gjeldende samordningsbestemmelser opprettholdes.

I NOU 1995:29 ble det ikke foreslått noen endringer fra samordningsutvalget i sin utredning om samordning av pensjon fra førtidspensjonsordningene for sjømenn og fiskere med uførepensjon fra folketrygden.

Komiteen vil peke på at det er mulig at fiskere i fremtiden ser seg bedre tjent med en annen løsning på pensjonsspørsmålet enn den någjeldende, statsgaranterte og samordningspliktige trygdeordninger - og at en eventuelt kan utrede alternative løsninger til pensjonsordning for fiskere dersom organisasjonene til fiskerne ønsker det.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Høyre, vil peke på at samordningsbestemmelsene for pensjonsordningen for fiskere fungerer slik at dersom en fisker er 100 pst. ufør ved fylte 60 år, får vedkommende ingen fiskerpensjon. Flertallet vil vise til at alle fiskere gjennom medlemspremie har betalt inn til pensjonsordningen. Det oppleves derfor meget urettferdig av de som blir uføretrygdet før 60 år, at de ikke får noen økonomisk uttelling for det de har betalt inn.

Flertallet vil vise til at fiskeryrket er fysisk svært krevende, noe som fører til at en relativt stor andel fiskere blir mottakere av uførepensjon og dermed mister retten til utbetalinger fra pensjonsordningen som de har betalt inn til i mange år. Flertallet mener at dette virker ekstra urimelig tatt i betraktning at pensjonstrygden for fiskere er en offentlig pliktig ordning.

Flertallet vil peke på at mens uførepensjonen skal erstatte tapt ervervsevne, så skal pensjonstrygden for fiskere betales ved oppnådd alder uten hensyn til ervervsevne eller tap av næringsinntekt. Flertallet vil vise til at den er kun avhengig av alder og ved siden av dette, av om fiskeren er uføretrygdet eller ikke.

Flertallet vil peke på at dette fører til at de som blir uføretrygdet, mister en meget stor andel av sin inntekt, mens de som kan fortsette i arbeid, også har rett til

fiskerpensjon i tillegg. Flertallet mener at dette fører til at pensjonsordningen for fiskere får en meget dårlig sosial profil og at den diskriminerer uføre framfor arbeidsføre. Etter flertallets syn er et totalt bortfall av fiskerpensjon ved uførhet ikke rimelig.

Flertallet vil på denne bakgrunn fremme følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen vurdere regelverket for pensjonsordningen for fiskere for å finne fram til en bedre og mer rettferdig ordning for de som må slutte som fiskere før fylte 67 år på grunn av uførhet."

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Høyre fremmer følgende forslag:

Dokument nr. 8:106 (2000-2001) - forslag fra stortingsrepresentant Randi Karlstrøm om bortfall av samordning av fiskerpensjonen ved uførhet for fiskere under 60 år - vedlegges protokollen.

Komiteens medlem fra Senterpartiet vil vise til Senterpartiets program for perioden 2001-2005, der det heter at:

"... retningslinjer for fiskerpensjon endres, slik at den ikke bortfaller ved uførhet. Fiskerpensjonen utbetales mellom 60 og 67 år."

Komiteens medlem representanten Inger Stolt-Nielsen viser til at fiskerpensjonen er en avgrenset ordning som bare utbetales til pensjonsberettigede i tidsrommet 60-67 år. Størrelsen på pensjonsutbetalingen står i forhold til innbetalt premie. Dette medlem mener at alle tidsavgrensede pensjonsordninger basert på de rettigheter innbetaling til pensjonsordningen utløser, bør utbetales fullt ut i forhold til den pensjonsberettigedes opptjente rett, uavhengig av hvilke trygderettigheter den pensjonsberettigede ellers har i Folketrygden. Dette medlem mener det vil være riktig om departementet kommer tilbake til saken med forslag til justeringer i de pensjonsordninger som har samordning med Folketrygden i tidsavgrensede pensjonsordninger.

Dette medlem viser for øvrig til forslag inntatt i innstilling vedrørende Dokument nr. 8:101 (2000-2001).

FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Arbeiderpartiet og Høyre:

Dokument nr. 8:106 (2000-2001) - forslag fra stortingsrepresentant Randi Karlstrøm om bortfall av samordning av fiskerpensjonen ved uførhet for fiskere under 60 år - vedlegges protokollen.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har ellers ingen merknader og råer Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Stortinget ber Regjeringen vurdere regelverket for pensjonsordningen for fiskere for å finne fram til en bedre og mer rettferdig ordning for de som må slutte som fiskere før fylte 67 år på grunn av uførhet.

Oslo, i familie-, kultur- og administrasjonskomiteen, den 31. mai 2001

Ågot Valle
fung. leder

Liv Marit Moland
ordfører

Oddbjørg Ausdal Starrfelt
sekretær

Vedlegg**Brev fra Sosial- og helsedepartementet v/sosialministeren til familie-, kultur- og administrasjonskomiteen, datert den 16. mai 2001****Dok. nr. 8:101 (2000-2001) og dok. nr. 8:106 (2000-2001)**

Jeg viser til brev av 8. mai 2001 fra Familie-, kultur- og administrasjonskomiteen der det bes om en vurdering av ovennevnte forslag.

Ad dok. nr. 8:101 (2000-2001)

Forslaget som er fremmet av stortingsrepresentantene Harald T. Nesvik og John I. Alvheim, lyder:

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om endring i pensjonstrygden for fiskere slik at fiskere som blir uføretrygdet før fylte 60 år får tilbakebetalt innbetalt premie til pensjonstrygden for fiskere."

Om fiskerpensjonen

Pensjonstrygden for fiskere ble innført ved lov 28. juni 1957 nr. 12 som en pliktig pensjonsordning for personer som har fiske som hovedyrke. Fiskerpensjonen er i dag en ordningen med førtids alderspensjon for aldersgruppen fra 60 til 67 år. På samme måte som sjømannspensjonen er fiskerpensjonen tilpasset folketrygden, blant annet slik at det ikke ytes fiskerpensjon til den som har uførepensjon fra folketrygden.

Fiskerpensjonen kan løpe ved siden av arbeidsinntekt, som for denne aldersgruppen fiskere ofte vil være redusert i forhold til tidligere.

Ordningen finansieres av næringen selv ved medlemspremie og avgift på omsetningen av fisk. Ordningen bygger på et utligningssystem, som innebærer at årets utbetalinger i prinsippet skal dekkes av årets inntekter. Det er dermed ikke kapitaldekning for forpliktelsene gjennom fondsoppbygging. På samme måte som for pensjonstrygden for sjømenn er pensjonstrygden for fiskere garantert av staten.

Fiskerpensjonen er en kollektiv og solidarisk pensjonsordning med betydelig fellesfinansiering gjennom omsetningsavgift på fisk. Tidligere ble det gitt betydelige tilskudd fra staten, og Sosialfondet ble overført til pensjonstrygdens likviditetsfond i 1994. Fram til 1993 ble ordningen også delfinansiert ved utførselsavgift på fisk, og dagens pensjonsfond er i all hovedsak bygd opp gjennom utførselsavgiften.

Minstekravet til medlemstid (premieuker) for å få rett til pensjon er 750 premieuker, dvs. om lag 14,5 år. Tidligere fiskere som ikke har tjent opp nok tid til å fylle dette minstekravet, kan å få tilbake noe av medlemspremien de har betalt til trygden. Det som kan tilbakebetales, er faktisk innbetalt medlemspremie med fradrag av premie for de første 75 ukene. Ordningen gjelder fiskere som har nådd pensjonsalderen, men de som har full uførepensjon fra folketrygden får ikke tilbake betalt premie. Årsaken til dette er at de som har nok premieuker til å få pensjon ikke får noen ytelser fra pensjonstrygden for fiskere når de har uførepensjon fra

folketrygden. Reglene er de samme i pensjonstrygden for sjømenn på dette punkt.

Enke og barn etter en fisker som dør før han har fylt 60 år, kan også få tilbakebetalt en del av medlemspremien når fiskeren ikke hadde opptjent 750 premieuker. Det er et vilkår for dette at enken selv ikke har full uførepensjon eller enkepensjon fra folketrygden eller avtafestet pensjon. På dette punktet er fiskerpensjonsordningen bedre enn ordningen med sjømannspensjon, der bare medlemmet selv kan kreve å få tilbakebetalt premie.

Vurdering

Ordningen med tilbakebetaling av premie i pensjonstrygden for fiskere har alltid vært knyttet til tidligere fiskere som ikke har opptjent nok premieuker til å oppnå minstekravet til å få pensjon. Det er således relativt beskjedne beløp som tilbakebetales. Fiskerpensjonen er en kollektiv og solidarisk pensjonsordning tilpasset folketrygden. Medlemspremien i ordningen er fastsatt under hensyn til at mange fiskere (om lag 1/3) ikke får pensjon pga. samordningen med uførepensjonen fra folketrygden. Dersom disse isteden skulle få tilbakebetalt medlemspremie, må økonomien i ordningen vurderes på ny. Problemstillingen er som nevnt ovenfor den samme i pensjonstrygden for sjømenn, som for tiden går med årlige underskudd.

Jeg kan ikke anbefale at fiskere som har nok fartstid til å få pensjon, men som har full uførepensjon fra folketrygden, skal få tilbakebetalt premie.

Det er mulig at fiskerne i framtiden ser seg bedre tjent med en annen løsning på pensjonsspørsmålet enn den någjeldende, statsgaranterte og samordningspliktige trygdeordningen. Et alternativ kan være å gå over til en ordning mer lik de private fondsbaserte pensjonsordningene med opptjente individuelle rettigheter for den enkelte, og som kan utbetales uten samordning. Dette vil i tilfelle kreve nærmere utredning og vurdering. Jeg vil ta initiativ til å sette ned et utvalg for å utrede alternative løsninger til pensjonsordning for fiskere dersom organisasjonene til fiskerne ønsker dette.

Ad dok. nr. 8:106 (2000-2001)

Forslaget som er fremmet av stortingsrepresentant Randi Karlstrøm, lyder:

"Stortinget ber regjeringen snarest fremme forslag til endring i § 8 i lov om pensjonstrygd for fiskere, slik at fiskerpensjonen ikke blir samordnet ved uførhet."

Om samordningen av fiskerpensjonen

Jeg viser til redegjørelsen om fiskerpensjonen ovenfor til forslaget i dok. 8:101 (2000-2001).

Jeg vil presisere at fiskerpensjonen har vært samordnet med uførepensjon fra folketrygden siden folketryg-

den ble innført i 1967, og før dette med uføretrygden. Pensjonstrygden for fiskere er ikke en livrente, men en kollektiv og sosial førtidspensjonsordning. Hensikten med ordningen har hele tiden vært å gjøre det mulig for de fiskere som ikke har rett til annen pensjon å nedtrappe arbeidsinnsatsen noen år før de når den alminnelige pensjonsalderen.

Vurdering

Det ble vedtatt flere endringer i fiskerpensjonsordningen fra 1994 etter forslag i Ot.prp. nr. 24 (1992-93). Blant annet ble pensjonsalderen senket med to år, og pensjonen hevet. Også samordningen med uførepensjon ble vurdert. Departementet uttalte i proposisjonen:

"Etter departementets oppfatning vil det være vanskelig å lempe på samordningsbestemmelsene spesielt for fiskerpensjonen, blant av hensyn til førtidspensjonsordningene for sjømenn og skogsarbeidere. Departementet viser dessuten til at folketrygdens uførepensjon gir en forholdsvis god dekning for det tap av pensjongivende inntekt som faller bort ved hel uførhet

Videre legger departementet vekt på at samordningsbestemmelsene i dag innebærer en betydelig avlastning på pensjonstrygdens økonomi. Lempeligere samordningsbestemmelser vil derfor vanskeliggjøre en økning av egenpensjonen eller medføre en betydelig høyere medlemspremie enn ellers nødvendig."

Stortingets forbruker- og administrasjonskomité uttalte i Innst. O. nr. 82 (1992-93):

"Komiteen er enig med departementet i at det vil være vanskelig å lempe på samordningsbestemmelsene spesielt for fiskerpensjonen. Dette blant annet av hensyn til pensjonsordningene for sjømenn og skogsarbeidere. Komiteen støtter derfor departementets tilråding om at gjeldende samordningsbestemmelser opprettholdes."

Jeg kan ikke se at det er grunnlag for å vurdere samordningen av den statsgaranterte fiskerpensjonen annerledes i dag. De mindretgifter som samordningen innebærer, kommer pensjonstrygden for fiskere og dermed fellesskapet til gode, og bidrar til å holde premien lav.

Jeg vil ellers bemerke at Samordningsutvalget i sin utredning i NOU 1995:29 ikke har foreslått noen endringer når det gjelder samordning av pensjoner fra førtidspensjonsordningene for sjømenn og fiskere med uførepensjon fra folketrygden. At det foreslås enkelte endringer på andre områder, er ikke relevant i denne forbindelse.

Som nevnt ovenfor under vurderingen av forslaget i dok. nr. 8: 101 (2000-2001) vil jeg ta initiativ til å utrede alternative løsninger til pensjonsordning for fiskere dersom organisasjonene til fiskerne ønsker det.